

УДК 37.012

**ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ**

©Чеботарьова І. О.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Чеботарьова Ірина Олександрівна ORCID: 0000-0003-3040-0753; Christina_agency@mail.ru; аспірант кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

В роботі розглядаються понятійно-термінологічні аспекти реалізації компетентнісного підходу в системі освіти України. У статті відображено наукові підходи щодо тлумачення понять «компетентність» і «компетенція» у вітчизняних та зарубіжних джерелах. В процесі нашого дослідження було визначено основну суть цих понять і з'ясовано, що існують протиріччя між їх трактуванням як в англійській так і вітчизняній наукових літературах.

Ключові слова: Компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, ключові компетенції, термінологія.

Чеботарева И. А. «Отечественные и зарубежные терминологические аспекты внедрения компетентностного подхода»

В работе рассматриваются понятийно-терминологические аспекты реализации компетентностного подхода в системе образования Украины. В статье отображены различные научные подходы толкования понятий «компетентность» и «компетенция». Акцент сделан на дефиниции этих понятий в отечественных и зарубежных источниках. В процессе нашего исследования мы выяснили, что существуют противоречия в трактовании понятий «компетентность» и «компетенция» как в англоязычной так и отечественной научных литературах.

Ключевые слова: Компетентность, компетенция, компетентностный подход, ключевые компетенции, терминология.

I. Chebotarova “National and Foreign Terminological Aspects of Competence-Based Approach Implementation”

The present work focuses on the issue of conceptual-terminological aspects of realizing the competence-based approach in the system of Ukrainian higher education. This article highlights various scientific approaches to understanding the concepts «competence» and «competency». The emphasis is laid on analyzing the difference between these two concepts in national and foreign scientific sources. Our research has revealed that there are discrepancies in ways the above concepts are definitively represented in Ukrainian scientific works and research papers in English.

Key words: Competence, competency, competence-based approach, key competences, terminology.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. За роки існування України як незалежної держави змінилися завдання національної системи освіти щодо підготовки до життя нових поколінь. Раніше процес освіти складався лише з набуття набору певних знань, умінь і навичок випускником вищого навчального закладу. Однак у сучасних умовах цього недостатньо для того, щоб визнати професійну підготовку майбутнього спеціаліста якісною та такою, що сприяє його подальшому працевлаштуванню. Зміни в суспільному житті, прискорений науковий та технічний прогрес стають причиною того, що студенти під час навчання отримують знання, які на момент отримання диплому вже втрачають свою

ЗМІСТ ОСВІТИ

актуальність. Таким чином, виникла потреба переосмислення функцій освіти, зокрема постановки перед нею завдань по створенню умов для здобуття компетентностей, необхідних для життя і професійної реалізації людини в складному сучасному світі. Тому сьогодні одним із пріоритетів національної освітньої політики є впровадження компетентнісного підходу і відповідно – підготовка майбутніх фахівців на новій концептуальній основі, з урахуванням цієї методології. Ключовою складовою такої підготовки є ознайомлення фахівців із базовими поняттями компетентнісного підходу. Однак щодо термінологічного словника дефініцій, який відображує цей напрям, існують певні неузгодженості і суперечності, які потребують обговорення. Саме цим зумовлена актуальність наукового пошуку, результати якого наведені в цій роботі.

Аналіз досліджень та публікацій. Ідеї компетентнісного підходу в освіті висвітлені в роботах зарубіжних (А. Аронова, А. Байденко, А. Вербицького, В. Куніциної, Н. Кузьміної, О. Ларіонової, В. Маркової, А. Маслоу, Дж. Мида, Дж. Морено, Дж. Равена, Дж. Уайта, Н. Хомського, І. Фрумїна, О. Чуракової, М. Шнітгера та ін.) та вітчизняних вчених (зокрема А. Баранникова, Н. Бібік, Г. Голуба, О. Локшиної, В. Луначека, О. Овчарук, О. Пометун).

В основі даного підходу лежать поняття «компетентність» та «компетенція». Аналізу цих понять, а також їх класифікації і співвідношенню присвячені роботи багатьох дослідників: В. Болотова, І. Зимньої, В. Краєвського, О. Лебедева, К. Левина, А. Хуторського та інших. Серед науковців можна виділити Дж. Равена, який не лише викладає свої уявлення про природу компетентності, а й розрізняє види компетентностей і здійснює їхню класифікацію [16, с. 60].

Потрібно наголосити, що різні дослідники підходять до трактовки ключових для компетентнісного підходу понять трохи не з протилежних позицій. Так, В. Болотов, В. Ледньов, М. Рижаків, В. Серіков та інші розглядають поняття «компетентність» та «компетенція» як синонімічні. А от І. Зимня, О. Мутовська, А. Хуторської, С. Шишов та інші навпаки – принципово їх розмежовують.

На думку О. Крисан, О. Овчарук, О. Локшиної, А. Савченко, компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і стосунків, які отримуються в процесі навчання і дозволяють людині розуміти та оцінювати в різних контекстах проблеми, характерні для різних сфер діяльності. Причому А. Бермус, Г. Сельовко, О. Мутовкіна, С. Шишов та інші розглядають компетентність як ситуативно-діяльнісну категорію, а Л. Петровська трактує «компетентність» як властивість особи [15, с. 50].

Що стосується терміну «компетенція», то М. Алексєєв визначає її як абстраговану норму, яка не відноситься до особистості, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення певної задачі. «Компетентність» же у його трактовці – це оцінка досягнення (або недосагнення) цієї норми. За Ю. Рубіним, компетенція – це особиста властивість спеціаліста вирішувати визначений тип професійних задач [5, с. 331].

Таким чином, аналіз сучасних наукових розробок свідчить про різноманіття точок зору при розгляді базових понять компетентнісного підходу; велика кількість досліджень, присвячених даній темі, говорить про її актуальність.

Постановка завдання. Метою цієї роботи є висвітлення проблемних питань щодо понятійно-термінологічного апарату компетентнісного підходу на основі аналізу вітчизняних і англійських наукових джерел.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що передумови необхідності застосування компетентнісного підходу в освітній галузі виникли ще наприкінці 60-х років. Уперше цією темою перейнялися у США, коли невідповідність між вимогами ринку праці і результатами освіти стала проявлятися особливо чітко. Виникла ситуація, коли після закінчення навчання випускники, володіючи численними теоретичними знаннями, часто не вміли застосувати їх на практиці, в конкретних життєвих ситуаціях. Вони не виказували здатності працювати в групі, підтримувати командний дух, не вміли знаходити необхідну інформацію, самостійно продовжувати навчання, виявляли відповідальність, ініціативу, творчість – тобто у них не було *компетенцій*, які потрібні в конкретній професійній діяльності. Таким чином, стало зрозуміло, що результати навчального процесу перестали

ЗМІСТ ОСВІТИ

відповідати вимогам суспільства до освіти – саме ця невідповідність і стала головним стимулом для розвитку та впровадження компетентнісного підходу в освіті.

Можна сказати, що звернення до цього підходу стало справжньою революцією в освіті. Тому що віднині цілі, зміст освіти, організація освітнього процесу починають визначатися розумінням результатів освіти, досягнутих людиною після закінчення певного освітнього рівня. При цьому результат впровадження компетентнісного підходу відповідає як соціальним очікуванням у сфері освіти, так і інтересам самих учасників освітнього процесу.

Водночас виникає питання: що вважати компетентністю, які якості, функції та завдання людини об'єднує це поняття?

Британський психолог Дж. Равен, який вважається одним із основоположників компетентнісного підходу, сформулював концептуальні основи для аналізу та моніторингу компетентностей. Під компетентністю він розуміє специфічні здібності, обов'язкові для дій в певній предметній галузі, включаючи вузькоспеціальні знання; способи мислення; усвідомлення відповідальності за свої дії на підставі цінностей і установок. За Равеном, компетентність складається з великої кількості компонентів (компетенцій), які є відносно незалежними один від одного. Він побудував модель із 143 елементів. Бути компетентним для людини — означає мати набір компетенцій різного рівня [16, с. 72].

Треба зазначити, що з плином часу акценти не змістилися: сучасні дослідники розглядають роль компетентнісного підходу у традиційному ключі – вони бачать її в отриманні якісних результатів освіти. Так, А. Хуторської робить наголос на тому, що результатом освіти насправді є не кількість засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях [20, с. 55].

А. В. Байденко та інші компетентнісний підхід трактують як підхід до проектування результатів освіти, заснований на компетенціях [3, с. 58]. У своєму дослідженні О. Пометун розглядає компетентнісний підхід як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових, основних, надпредметних) і предметних компетенцій [10, с. 18].

Як бачимо, в понятійно-термінологічному апараті компетентнісного підходу виділяються дві ключові категорії – «компетентність» і «компетенція». Аналіз наукових джерел (вітчизняних та зарубіжних) із педагогіки та психології свідчить про те, що існує два підходи до їх розуміння.

Представники першого підходу (В. Болотов, В. Леднев, М. Рижаків, В. Серіков і ін.) ототожнюють дані поняття, акцентуючи увагу на практичній спрямованості компетенцій.

Прихильники другого (І. Зимня, О. Мутовська, А. Хуторський, С. Шишов та ін.) принципово розмежовують дані поняття, позиціонуючи компетентність як первинну категорію щодо компетенції – вторинної категорії [21; с. 207].

На нашу думку, велику роль у виникненні неоднозначного ставлення вчених до цих двох понять відіграли тонкощі перекладу. Справа в тому, що в англійській мові (з якої, власне, і прийшли у вітчизняну науку ці терміни) існує два споріднених слова: «competence» та «competency». Перше перекладається як *компетенція*, а друге – як *компетентність*. У словнику іншомовних слів «компетентність» визначається як *авторитетність, обізнаність; володіння компетенцією*. «Компетенція» трактується як *коло повноважень якогось органу чи посадової особи* [13, с. 541]. Оксфордський лінгвістичний словник дає визначення поняттю «компетентність», який вперше був вжитий Н. Хомським у 60-х роках 20 сторіччя в рамках генеративної граматики [26, с. 61]. Під «компетентністю» Хомський розумів ідеальне знання «промовця-слухача» і семантично протиставляв його терміну «використання мови» [19, с. 90].

Проте все просто лише на перший погляд. Якщо ми звернемося до словників В. Мюллера та електронного словника Мультигран, то побачимо, що слово «competence» має декілька значень: *вміння, здатність, компетентність, достаток та компетенція*. «Competency» трактується як *достаток, компетенція, здатність, вміння, компетентність*

ЗМІСТ ОСВІТИ

[12; 14]. (Слід зазначити, що слова у словниках розміщені у тому порядку, в якому вони найчастіше вживаються в англомовній літературі.)

У тлумачних англомовних словниках (Collins, Merriam-webster, Oxford) обидва слова також мають синонімічне значення та визначаються як *можливість робити щось успішно або ефективно*.

Таким чином, ми можемо зробити висновок: англомовні словники трактують дані поняття двозначно і в англомовній літературі (як і у вітчизняній) існують протиріччя між визначенням понять «компетентність» та «компетенція» (в англомовних джерелах вони часто використовуються як взаємозамінні).

Однак треба звернути увагу на те, що «competence» та «competency» можуть мати синонімічне значення, лише коли вживаються як звичайні слова (не терміни). Якщо ж їх вжито на означення концептів – вони означатимуть абсолютно різні речі.

Ми поділяємо точку зору вчених, які диференціюють поняття «компетентність» та «компетенція».

Якщо ми звернемося до глосарію сучасної освіти, то побачимо, що він трактує «компетентність» як здатність (уміння) діяти на основі отриманих знань та передбачає досвід самостійної діяльності на основі універсальних знань. Поняття ж «компетенція» визначається як коло питань, в котрих дана особа має певні знання, досвід [6, с. 176].

У педагогічному словнику Г. Коджаспірової поняття «компетентність» трактується як особисті можливості посадової особи та її кваліфікація (знання, досвід), що дозволяють брати участь у розробці певного кола рішень або вирішувати питання самому завдяки наявності певних знань і навичок. А «компетенція» – як коло питань, у котрих дана особа має певні знання та досвід [17, с. 55].

За С. Вудрафом термін «компетенція» переважно відноситься до сфери діяльності, в якій людина є компетентною. Компетенція людини полягає в досягненні нею основних задач конкретної роботи. З іншого боку, поняття «компетентність» стосується особових характеристик, які дозволяють людині функціонувати у межах своєї компетенції [28, с. 14].

На думку Дж. Вінтертона, термін «компетентність» використовується для визначення характеристик особи, які зумовлюють максимально високий рівень виконання роботи. А поняття «компетенція» – для того щоб з'ясувати, які знання необхідні людині для виконання задачі окремої професійної діяльності. За Вінтертоном «компетентність» відноситься до функціональної сфери, а «компетенція» – до поведінкової [24, с. 30].

Багато вчених вказують на тісний зв'язок компетентності та компетенції. Так, А. Хуторський вважає, що «компетентність» – це володіння відповідною компетенцією. «Компетенція» ж включає сукупність взаємозв'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, засобів діяльності), а також предметів, що стосуються певного кола робіт і процесів, необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно до них. Він розглядає поняття «компетентність» і «компетенція» як загальне та індивідуальне. Під компетенцією він розуміє дотримання якихось зовнішніх норм, а «компетентність», на його думку, вказує на внутрішні якості людини [20, с. 60].

Л. Дибкова вважає, що «компетентність» являє собою сукупність взаємопов'язаних компонентів, які нині називають «компетенції» [7, с. 14]. А. Тупчій пише, що поняття «компетентність/компетенція» взаємозумовлені та тісно пов'язані [18, с. 43].

За І. Чемерисом терміни «компетентність» і «компетенція» не можуть різнитися за сферою використання, оскільки, за означенням, належать до професійної сфери людини; обидва поняття мають багатокомпонентну структуру, тому компетенцію неможливо вважати структурною одиницею компетентності [22, 87].

Особливо цікавий для нас розгляд даних термінів з точки зору застосування їх у освітній галузі.

Проаналізувавши класичні праці Н. Бібік, ми з'ясували, що ця дослідниця трактує «компетентність» як інтегрований результат освіти, присвоєний особистістю. Компетенції ж, на її думку, – це реальні вимоги до засвоєння знань, досвіду та до формування якостей

ЗМІСТ ОСВІТИ

особистості, які діють у певному соціумі. Результатом набуття компетенцій є компетентність [1, с. 4].

Вербицький А. та інші вважають, що в навчальному процесі пізнавальна діяльність учня має стати головною, вони обґрунтовують можливість поєднання в утворенні установки на розвиток особистості учня та практико-орієнтованого формування компетенцій [4, с. 104].

На думку І. Зимньої, головною ціллю навчального процесу є формування ключових компетенцій. Під «компетентністю» вона розуміє інтелектуально і особово-обумовлений досвід, що ґрунтується на знаннях. Цей досвід (зафіксований у вигляді компетенцій) відноситься до трьох стосунків, в які включена кожна людина. Це відношення до самого себе як особи, взаємодія з іншими людьми, відношення до діяльності (у її різних типах і формах) [9, с. 40].

У своїх дослідженнях В. Лунячек дає визначення поняття «компетентність» як спроможності кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання, або роботу. Він вважає, що формування компетентності відбувається шляхом надбання під час навчання суми компетенцій, які є комбінацією характеристик і дозволяють забезпечити виконання професійних обов'язків на високому рівні [11, с.160]. У наших подальших дослідженнях ми дотримуватимуся саме цього визначення.

Зрештою, різна розшифровка вищезазначених понять знайшла відображення навіть в нормативних документах, пов'язаних із освітою. Так, згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнень та освіти поняття «компетентність» трактується як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу [2].

Закон України «Про вищу освіту» [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) дає визначення «компетентності» як динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [8].

Потрібно сказати, що невизначеність трактування понять «компетентність» і «компетенція» – не єдина проблема у вивченні компетентнісного підходу. Відкритим залишається і питання виділення ключових компетенцій.

Наприклад, американський психолог Д. Макклелланд, який вважав, що прийнятих на роботу людей треба тестувати на компетенції, а не на інтелект, виділив три найважливіші компетенції: співчуття, самодисципліна, ініціативність. Хоча дослідник був зосереджений на темі використання поняття про компетенції для прогнозування успіху в роботі та для підбору персоналу (він розробив «Теорію Компетенції»: засоби оцінювання компетенції, які допомагають компаніям знаходити потрібних людей на певні посади), він вважав, що вищезазвані ключові компетенції слід застосовувати до життя взагалі, а не лише до роботи [25, с. 3].

А. Хуторської серед ключових компетенцій виділяє: ціннісно-смыслову, загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, комунікативну, соціально-трудову та компетенцію особистісного самовдосконалення [20, с. 61]. І. Зимня вважає, що ключові компетентності – це узагальнено представлені основні компетентності, що забезпечують нормальну життєдіяльність людини в соціумі. Вона поділяє їх на ті, що відносяться до самої людини як до особи, суб'єкта діяльності, спілкування; до соціальної взаємодії людини і соціальної сфери; до діяльності людини [9, с. 26]. На думку Н. Бібік, ключові компетентності пов'язують воедино особистісне й соціальне в освіті, відбивають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності та виявляються в конкретній справі чи ситуації [10, с. 48].

Поняття компетентності в роботах учених також переплітається з поняттям професіоналізму та розглядається як набута характеристика особистості, що сприяє успішному входженню молодій людині в життя сучасного суспільства. Р. Бояцис у своєму дослідженні визначає «компетенцію» як основоположну персональну характеристику, пов'язану з ефективним виконанням роботи. Цікавий у цьому плані його погляд на знання

ЗМІСТ ОСВІТИ

та навички людини – на його думку, це традиційні компетенції, необхідні людині для роботи [23, с. 110].

Висновки. У даній роботі було проаналізовано вітчизняні та зарубіжні наукові джерела, присвячені формуванню понятійно-термінологічного апарату. З них стає зрозуміло, що в сучасній педагогіці компетентнісний підхід є провідним методологічним інструментом подальшого розвитку сучасної системи освіти, основним завданням якого є формування компетентностей у майбутніх фахівців для забезпечення їхньої успішної професійної діяльності.

Аналіз наукових робіт дозволяє виділити основну суть понять «компетенція» та «компетентність». «Компетенція» – це володіння знаннями, вміннями, навичками, досвідом в певній сфері діяльності, що дозволяють людині вирішувати професійні завдання. «Компетентність» – це інтегроване поняття, що поєднує в собі не лише знання та досвід а й особисті якості людини (ініціативність, здатність до співпраці, та ін.), що дозволяють їй виконувати свої обов'язки на високому рівні.

Проведений аналіз свідчить, що не отримала належного висвітлення та потребує доопрацювання педагогічна технологія формування конкретних компетентностей у межах компетентнісної моделі випускника ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень. Питання формування понятійно-термінологічного апарату компетентнісного підходу є виключно важливим в процесі компетентизації освіти та потребує більш детального дослідження. Ми плануємо використати наведені теоретичні матеріали в процесі подальшої розробки педагогічної технології формування певних компетентностей в умовах ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенція у результатах початкової школи / Н. М. Бібік // Початкова школа. – 2010. – № 9. – С. 1-4.
2. Глоссарий [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bologna.owwz.de/glossar.html>.
3. Болонский процесс (на основе мониторингового исследования) : глоссарий / [авт.сост.: В. И. Байденко, О. Л. Ворожейкина, Е. Н. Карачарова и др.]; под науч. ред. д-ра пед. наук, проф. В. И. Байденко и д-ра техн. наук, проф. Н. А. Селезневой. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки спец., 2009 – 148с.
4. Вербицкий А. А., Ларионова О. Г. Личностный и компетентностный подходы в образовании. Проблемы интеграции / А. А Вербицкий, О. Г Ларионова. — М. : Логос, 2011. — 336 с.
5. Глобализация образования: Компетенции и системы кредитов / авт. кол. : А. А. Егоров и др.; Под общ. ред. Ю. Б. Рубина. – М. : Маркет ДС Корпорейшн, 2005. – 490 с.
6. Глоссарий современного образования / Нар. укр. акад.; Под общ. ред. Е. Ю. Усик; [Сост.: В. И. Астахова и др.]. – Х.: Изд-во НУА, 2007. — 524с.
7. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Дибкова; Академія педагогічних наук України, Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 198 с.
8. Закон України «Про вищу освіту» [від 28.12.2014 № 76-VIII](http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu?start=12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu?start=12>.
9. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование. – 2003. – № 5. — С 42.
10. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. — 112 с.
11. Луначек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 155-162.

ЗМІСТ ОСВІТИ

12. Мюллер, В. К. Новый англо-русский словарь [Текст] : 160 000 слов и словосочетаний / В. К. Мюллер – 8-е изд. – М. : Русский язык, 2001. – 880 с.
13. Словник іншомовних слів : 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2000. — 1018 с.
14. Словник Мультитран [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.multitrans.ru>.
15. Петровская Л. А. Компетентность в общении: Социально-психологический тренинг. – М.: МГУ, 1989. — 216 с.
16. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Пер. с англ. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
17. Словарь по педагогике междисциплинарный /под ред. Г. М. Коджаспировой, А. Ю. Коджаспирова — Москва: ИКЦ «МарТ», 2005. — 448 с.
18. Тупчій А. Професійна компетентність сучасного фахівця з бухгалтерського обліку / А. Тупчій // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 1–2. – С. 42–44.
19. Хомский Н. Язык и мышление / Пер. с англ.; Под ред. В.В. Раскина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. — 122 с.
20. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
21. Чеботарьова І. О. Комунікативна компетентність: теоретичні аспекти // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2014. – Вип. XXXVI. – С.205-215.
22. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності / І. Чемерис // Вища освіта України. – 2006. – № 2 – с. 84–87
23. Boyatzis R. E. Competence at work. In A. Stewart (Ed.), *Motivation and society*. San Francisco: Jossey-Bass. 2008. — 352 p.
24. Le Deist F. D.; Winterton, J. (2005). What is competence? Human Resource Development International, Vol. 8, №1, pp. 17-36
25. McClelland D. C. Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist*. 1973. №28. pp.1-14.
26. Oxford concise dictionary of linguistics P.H. Matthews. 1997. — 245 p.
27. Tuning Educational Structures in Europe. Phases I–V, 2003–2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу : – // <http://www.tuning.unideusto.org>.
28. Woodruff, C. What is meant by a competency? *Leadership and Organizational Development Journal*, 1993 p 14

References

1. Bibik, NM 2010, ‘Kompetentnist i kompetentsiya u rezultatakh pochatkovoyi shkoly’, *Pochatkova shkola*, no. 9, pp. 1-9.
2. Glossarij, <http://bologna.owwz.de/glossar.html>.
3. Bajdenko, VI, Vorozhejkina, OL & Karacharova, EN 2009, *Bolonskij process (na osnove monitoringovogo issledovanija): glossarij*, Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov, Moskva.
4. Verbickij, AA & Larionova, OG 2011, *Lichnostnyj i kompetentnostnyj podhody v obrazovanii. Problemy integracii*, Logos, Moskva.
5. Egorov, AA 2005, *Globalizacija obrazovanija: Kompetencii i sistemy kreditov*, Market DS Korporejshn, Moskva.
6. Astahova, VI et al. 2007, *Glossarij sovremennogo obrazovanija*, Izdatel'stvo Narodnoj ukrainskoj akademii, Harkov.
7. Dybkova, LM 2006, *Indyvidual'nyy pidkhid u formuvanni profesijnoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv*, Kand.ped.n. thesis, . ped. Nauk, Kyiv.
8. ‘Zakon Ukrainy «Pro vushy osvitu», vid 28.12.2014, no. 76-VIII, <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu?start=12>.

ЗМІСТ ОСВІТИ

9. Zimnjaja, IA 2003, 'Ključevye kompetencii – novaja paradigma rezultata obrazovanija', *Vysshee obrazovanie*, no. 5, pp. 34-42.
10. Ovcharuk, OV 2004, *Kompetentnisnyy pidkhd u suchasnyy osviti: svitovyj dosvid ta ukrajins'ki perspektivy: biblioteka z osvith'oyi polityky*, K.I.S., Kyiv.
11. Lunyachek, VE 2008, 'Kompetentnisnyy pidkhd yak metodolohiya profesiynoyi pidhotovky u vyshchij shkoli', *Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka*, no. 1, pp.155-162.
12. Mjuller, VK 2000, *Novyj anglo-russkij slovar*, 8th edn, Russkij jazyk, Moskva.
13. Pustovit, LO et al. 2000, *Slovyk inshomovnykh sliv: 23 000 sliv ta terminolohichnykh slovospoluchen*, Dovira, Kyiv.
14. *Slovyk Multytran*, <http://www.multitrans.ru>.
15. Petrovskaja, LA 1989, *Kompetentnost v obshhenii: Socialno-psihologicheskij trening*, Moskovskij gosudarstvennyj universitet, Moskva.
16. Raven, Dzh 2002, *Kompetentnost v sovremennom obshhestve: vyjavlenie, razvitie i realizacija*, Kogito-Centr, Moskva.
17. Kodzhaspirovoj, GM & Kodzhaspirova, AJu (eds.) 2005, *Slovar po pedagogike mezhdisciplinarnyj*, IKC «MarT», Moskva.
18. Tupchij, A 2005, 'Profesiyna kompetentnist suchasnoho fakhivtsya z bukhholderskoho obliku', *Imidzh suchasnoho pedahoha*, no. 1-2, pp. 42-44.
19. Homskij, N 1972, *Jazyk i myshlenie*, Izdatelstvo Moskovskogo universiteta, Moskva.
20. Hutorskoj, AV 2003, 'Ključevye kompetencii kak komponent lichnostno orientirovannoj paradigmy obrazovanija', *Narodnoe obrazovanie*, no. 2, pp. 58-64.
21. Chebotarova, IO 2014, 'Komunikativna kompetentnist: teoretychni aspekty', *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*, iss. XXXVI, pp. 205-215.
22. Chemerys, I 2006, 'Novi vymohy do spetsialista: ponyattya kompetentnosti', *Vyshcha osvita Ukrainy*, no. 2, pp. 84–87.
23. Boyatzis, RE 2008, 'Competence at work', in Stewart A (ed.), *Motivation and society*, Jossey-Bass, San Francisco, p. 352.
24. Le Deist, FD & Winterton, J 2005, 'What is competence?', *Human Resource Development International*, vol. 8, no. 1, pp. 17-36.
25. McClelland, DC 1973, 'Testing for competence rather than for intelligence', *American Psychologist*, no. 28, pp. 1-14.
26. Matthews, PH 1997, *Oxford concise dictionary of linguistics*.
27. *Tuning Educational Structures in Europe, 2003–2008*, phases I–V, <http://www.tuning.unideusto.org>.
28. Woodruff, C 1993, 'What is meant by a competency?', *Leadership and Organizational Development Journal*, p. 14.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2015р.